

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

น้ำตาลนอกจากจะมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยตรงแล้ว ยังมี ความสำคัญทางอ้อมอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ น้ำตาลได้กลายเป็น วัตถุดิบที่สำคัญของอุตสาหกรรมต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น อุตสาหกรรมผลิตขนมขงหวาน น้ำอัดลมหรือเครื่องดื่มต่าง ๆ ลูกกวาด ขนมปังหวาน อาหารกระป๋อง ผลไม้กระป๋อง และ เภสัชอุตสาหกรรม เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้น น้ำตาลยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสินค้าสำคัญที่ซื้อขายกันทั้ง ภายในประเทศและระหว่างประเทศอีกด้วย ดังนั้นการห่าน้ำตาลจึงเป็นอาชีพหลักที่ก่อให้เกิด รายได้ และการจ้างงานของประชากรในประเทศต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังมีหลายประเทศที่ยึดถือการส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ และภาวะ เศรษฐกิจก็ผูกพันอยู่กับน้ำตาลเป็นส่วนใหญ่ เช่น คิวบา และฟิลิปปินส์ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย น้ำตาลยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ยิ่ง ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. อุตสาหกรรมน้ำตาลเป็นอุตสาหกรรมเกษตร (Agro-base industry) เพราะวัตถุดิบที่ใช้ป้อนโรงงาน คืออ้อย ในปัจจุบันมีชาวไร่ปลูกอ้อยปีละประมาณ 500,000-600,000 ไร่¹ เมื่อปีการผลิต พ.ศ. 2519/20 ผลิตอ้อยได้ 26.09 ล้านเมตริกตัน

¹สำนักงานอ้อยและน้ำตาลทราย กระทรวงอุตสาหกรรม.

มีมูลค่าผลผลิตในราคากว่า 7,827 ล้านบาท ผลผลิตน้ำตาลทรายมีจำนวนปีละกว่า 2 ล้านเมตริกตัน คิดเป็นมูลค่าในราคาตลาดปีละกว่า 10,000 ล้านบาท มีผู้ทำมาหากินเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมนี้กว่า 3 ล้านคน จึงนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีส่วนสนับสนุนการผลิตและการว่างงานเป็นอย่างมาก

2. อุตสาหกรรมน้ำตาลเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถยึดเป็นสินค้าออกได้ เนื่องจากสามารถผลิตได้เกินความต้องการภายในประเทศ ในปีหนึ่ง ๆ ประเทศไทยสามารถส่งน้ำตาลออกไปจำหน่ายปีละมากมาย ในปี พ.ศ. 2519/20¹ ประเทศไทยสามารถส่งน้ำตาลออกได้เป็นมูลค่ากว่า 7,000 ล้านบาท นับเป็นสินค้าที่มีความสำคัญในการส่งออกมากชนิดหนึ่ง

3. น้ำตาลเป็นสินค้าที่มีส่วนในการพัฒนาภูมิภาค เพราะอ้อยสามารถปลูกได้ในภูมิภาคต่าง ๆ หลายแห่ง หากน้ำตาลมีตลาดแน่นอน ชาวไร่ก็จะสามารถยึดเอาการปลูกอ้อยเป็นอาชีพได้ ที่ดินซึ่งเคยถูกปล่อยทิ้งว่างเปล่าก็จะนำมาปลูกอ้อย ให้เกิดผลผลิตและรายได้แก่เกษตรกรได้

ในกรณีที่อุตสาหกรรมน้ำตาลมีความเจริญก้าวหน้า ชาวไร่อ้อยจะมีรายได้ดีและมีโอกาสปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น เป็นการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมน้ำตาลมีส่วนช่วยให้อำนาจซื้อของประชากรสูงขึ้น อันจะเป็นช่องทางทำให้ตลาดสินค้าอื่น ๆ กว้างขวางขึ้น

4. อุตสาหกรรมน้ำตาลมีส่วนสงวนเงินตราต่างประเทศปีละหลายล้านบาท กล่าวคือ ถ้าไม่มีอุตสาหกรรมประเภทนี้ ในปีหนึ่ง ๆ ประเทศไทยจะต้องนำน้ำตาลเข้าปีละกว่า 300,000 ตัน มูลค่ากว่า 1,500 ล้านบาท ซึ่งยอมเป็นภาระหนักแก่ประเทศที่ขาดแคลนเงินตราต่างประเทศดังเช่นประเทศไทย

¹พิศาล มโนสีหกุล และนิจธร ยมนา, เอกสารวิชาการธนาคารกสิกรไทย เรื่องน้ำตาล (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มาร์เก็ตติ้งมีเดีย, 2521), หน้า 77.

5. อุตสาหกรรมน้ำตาลมีส่วนส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น อุตสาหกรรมนมชงหวาน อุตสาหกรรมน้ำตาลอัดลม และอุตสาหกรรมผลิตอาหารต่าง ๆ
6. อุตสาหกรรมน้ำตาลมีส่วนในการยกระดับโภชนาการของประชาชนของประเทศ อันเป็นเป้าหมายในการยกระดับการครองชีพให้สูงขึ้น
7. อุตสาหกรรมน้ำตาลมีความสำคัญต่อประเทศอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในภาวะฉุกเฉิน เมื่อไม่สามารถนำเข้าจากต่างประเทศได้ เช่น ภาวะสงคราม เป็นต้น

การทำอุตสาหกรรมน้ำตาลอันได้แก่ กระบวนการตั้งแต่การตกลงราคาซื้อขายอ้อยจากชาวไร่ การตัดและขนส่งอ้อย เพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตน้ำตาล แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะกล่าวถึงเฉพาะการจัดการเงินทุนหมุนเวียนของผู้ผลิตน้ำตาลทราย เท่านั้นว่าในการผลิตน้ำตาลทรายงวดหนึ่ง ๆ นั้น โรงงานน้ำตาลมีวิธีการจัดการบริหารเงินทุนหมุนเวียนของตนอย่างไร

คำว่า "เงินทุนหมุนเวียน" หมายถึงสินทรัพย์หมุนเวียนหักด้วยหนี้สินหมุนเวียน ฉะนั้นการจัดการเงินทุนหมุนเวียนก็จะรวมรวมถึงการจัดการเกี่ยวกับสินทรัพย์หมุนเวียน และการจัดการเกี่ยวกับหนี้สินหมุนเวียนด้วย

ในการผลิตน้ำตาลแต่ละครั้ง ถ้าเป็นโรงงานขนาดเล็ก ค่าใช้จ่ายก็จะไม่มากนัก แต่ถ้าเป็นโรงงานขนาดใหญ่ จะมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ซึ่งจำเป็นจะต้องมีเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มมากขึ้นด้วย เงินทุนหมุนเวียนไม่ใช่เป็นต้นกำเนิดของรายได้ของกิจการ แต่การมีเงินทุนหมุนเวียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกกิจการจะต้องมี เพราะเงินทุนหมุนเวียนเป็นเสมือนตัวหล่อลื่นในการดำเนินงานและในการหารายได้ ธุรกิจโดยทั่วไปไม่ว่าประเภทใด จะมีสินทรัพย์หมุนเวียนไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของสินทรัพย์ทั้งหมด และจะมีหนี้สินหมุนเวียนจำนวนมากด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งเงินทุนอื่น เมื่อต้องลงทุนในทุนหมุนเวียนเป็นจำนวนมาก เช่นนี้ก็จะได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ผู้ผลิตน้ำตาลเองก็มักจะมีปัญหาว่าจะจัดการเงินทุนหมุนเวียนอย่างไรจึงจะทำให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้อย่างราบรื่น

ในขณะที่กิจการขยายตัวมากขึ้น เงินลงทุนในทุนหมุนเวียนก็จะต้องเพิ่มขึ้นตามไปด้วย การขยายตัวของกิจการอาจเป็นการเริ่มต้นด้วยการขยายการผลิต หรือสร้างโรงงานใหม่ โดยมีความหวังในที่สุดว่าจะทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้น ในขณะที่เพิ่มปริมาณการผลิตนั้น กิจการก็ต้องซื้อวัตถุดิบเพิ่มขึ้น เพื่อให้พร้อมที่จะป้อนโรงงาน ต้องเตรียมเงินสดเพิ่มขึ้นเพื่อจ่ายค่าแรง ค่าใช้จ่ายโรงงาน และสินค้าคงคลังคือ น้ำตาลก็จะต้องเพิ่มขึ้นด้วยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการเพิ่มเงินลงทุนในทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น

โดยปกติการลงทุนในสินทรัพย์หมุนเวียนเพิ่มขึ้นเมื่อกิจการขยายตัวมากขึ้นนี้ กิจการอาจจะได้เงินทุนจากแหล่งเงินทุนระยะสั้นเพิ่มขึ้นด้วย แหล่งเงินทุนระยะสั้นที่สำคัญของผู้ผลิตน้ำตาลคือ การเบิกเงินเกินบัญชีธนาคาร ซึ่งช่วยกิจการในค่าน้ำตาลเพื่อลงทุนในสินค้าคงคลัง โดยวิธีปฏิบัติทางการค่านั้น ผู้ผลิตน้ำตาลจะขอเบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคารได้โดยมีสินทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกัน เช่น เอาโรงงานหรือที่ดินไปจำนอง ในบางครั้งอาจจะเอาน้ำตาลไปจำนำกับธนาคารด้วยก็ได้

ปัญหาขาดสภาพคล่องหรือที่เรียกกันว่า "หมุนเวียนไม่ทัน" ก็มีสาเหตุมาจากการระดมการผลิตน้ำตาลซึ่งมีระบบเฉพาะตัว เนื่องจากอุตสาหกรรมน้ำตาลต่างกับอุตสาหกรรมอื่นตรงที่ตัวโรงงานน้ำตาลต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตวัตถุดิบเพื่อป้อนโรงงานด้วย โดยเฉพาะค่าน้ำตาลในการปลูกอ้อย คือ โรงงานน้ำตาลจะมีลูกไร่ของตัวเอง โดยโรงงานต้องจ่ายเงินล่วงหน้าส่วนหนึ่งสำหรับการผลิตอ้อยอันเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงาน ซึ่งต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากและใช้ระยะเวลานานประมาณ 10 เดือน นั่นก็หมายความว่าเงินต้องลงไปจมอยู่ในไร่อ้อยเป็นระยะเวลานาน โรงงานน้ำตาลมีวิธีการจัดการอย่างไรกับเงินทุนหมุนเวียนซึ่งเป็นจำนวนมีใช้น้อยนี้ ปัญหาเงินหมุนเวียนไม่ทันจึงได้เกิดขึ้น ดังเช่นหลาย ๆ โรงงานกำลังประสบอยู่ในขณะนี้ และยังไม่สามารถหาทางแก้ไขปัญหาได้

¹ การผลิตอ้อยในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมาได้เพิ่มขึ้นมาก ในปี 2517 - 2518

¹ สอรรถมาฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ผลิตได้ 13,413,442 ตัน ในปี 2519 - 2520 ผลิตได้ 26,094,453 ตัน และในปี 2520 - 2521 ผลิตได้ 18,941,209 ตัน พิจารณาเฉพาะค่าอ้อยที่ส่งเข้าโรงงานน้ำตาล ในราคาตันละ 300 บาท อันเป็นราคาที่ตกลงกันระหว่างเกษตรกรกับโรงงานน้ำตาลแล้ว จะเห็นได้ว่าปริมาณเงินที่ใช้ในอุตสาหกรรมน้ำตาลในแต่ละปี เฉพาะส่วนที่เป็นวัตถุดิบคิด เป็นจำนวนถึงกว่า 56 ล้านบาท ดังนั้นถ้าจะพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดของโรงงาน ก็ ยิ่งจะเห็นได้ว่าปริมาณเงินที่ใช้ในอุตสาหกรรมน้ำตาลจะต้องเป็นเงินจำนวนมิใช่น้อย จึงน่า ที่จะสนใจถึงการจัดการเงินทุนหมุนเวียนของโรงงานน้ำตาล

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

- (1) เพื่อศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างของอุตสาหกรรมน้ำตาลไทย ทั้งนี้รวมไปถึงถึงลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้ำตาลไทย
- (2) เพื่อศึกษาถึงรายได้และรายจ่ายของการดำเนินงานกิจการอุตสาหกรรมน้ำตาลไทยและวิเคราะห์แหล่งเงินทุน
- (3) เพื่อศึกษาถึงความต้องการเงินทุนหมุนเวียนในช่วงต่าง ๆ ในการดำเนินงานกิจการอุตสาหกรรมน้ำตาลไทย
- (4) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางการเงินที่ผู้ผลิตน้ำตาลกำลังประสบอยู่
- (5) เพื่อให้ได้มาซึ่งเสนอแนะในอันที่จะทำให้เกิดความมั่นคงแก่อุตสาหกรรมน้ำตาลไทย ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งชาวไร่อ้อยและโรงงานน้ำตาล

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยในเรื่องปัญหาในการจัดการเงินทุนหมุนเวียนของผู้ผลิตน้ำตาลนี้ จะกล่าวถึงเฉพาะโรงงานน้ำตาลที่ผลิตน้ำตาลทรายขาวและน้ำตาลทรายดิบเท่านั้น และจะวิเคราะห์ย้อนหลังไป 3 ปี คือ ตั้งแต่ปี 2518 - 2520 โดยใช้ข้อมูลจากโรงงานน้ำตาลเป็นจำนวนกว่า 25% ของจำนวนโรงงานที่มีอยู่ทั้งหมด แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้อัตราส่วนประกอบกับข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมน้ำตาลไทย สำหรับสถานที่ที่ทำการค้นหาค้นหาข้อมูลนั้น

ก็จะใช้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่สามารถจะเปิดเผยให้บุคคลภายนอกทราบได้ เช่น ที่กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมทั้งหน่วยงานของเอกชนบางแห่งด้วย

วิธีการดำเนินการศึกษาและค้นคว้า

ก. ขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย และการรวบรวมข้อมูล

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้จัดทำขึ้น โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้ำตาลไทย เพื่อจะได้นำมาตั้งโครงสร้างของทั้งอุตสาหกรรมน้ำตาลว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไร่และผู้ผลิตน้ำตาล รวมทั้งผู้ส่งออก เป็นต้น

2. สรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ซึ่งจะพบว่าข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเงินทุนหมุนเวียนของผู้ผลิตน้ำตาลในอุตสาหกรรมประเภทนี้ มีผู้กล่าวถึงน้อยมาก ส่วนใหญ่มักจะพูดถึงปัญหาการรับซื้ออ้อยของโรงงานน้ำตาล

3. ศึกษาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของปัญหาที่จะทำการวิจัย เช่น ปัญหาทางการเงินของโรงงานน้ำตาลนั้นใครเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ แหล่งเงินทุนแหล่งใหญ่อยู่ที่ใด เป็นต้น แล้วเขียนโครงร่างในเรื่องที่จะทำการวิจัย รวมทั้งกำหนดขอบเขตของการวิจัย

4. หลังจากนั้นก็ได้พิจารณาข้อมูลที่อยู่ภายใต้ข้าง เพียงพอหรือไม่ที่จะตอบคำถามของปัญหาที่จะทำการวิจัย เนื่องจากข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ไม่พอเพียงจึงจำเป็นต้องหาข้อมูลจากแหล่งอื่น เช่น ที่กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ โดยขอคัดลอกงบการเงินซึ่งตั้งใจว่าจะขอย้อนหลัง 5 ปี แต่ก็ต้องประสบกับปัญหามากมาย กล่าวคือ บางโรงงานไม่ได้ส่งงบการเงินมาเลย บางโรงงานส่งแต่ไม่ครบ เช่น บางปีไม่ส่ง หรือส่งแต่งบกำไรขาดทุน งบดุลไม่ส่งเช่นนี้เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องลดลงเหลือเพียงย้อนหลังไปแค่ 3 ปี โดยเริ่มจากปี 2518 - 2520 และคัดลอกแต่เฉพาะโรงงานที่ส่งงบการเงินครบถ้วนทั้ง 3 ปี จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์หาค่าส่วนเกี่ยวกับสภาพคล่องของโรงงาน แต่เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากกรมทะเบียนการค้า นั้นไม่ใช่ได้มาด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนั้นหลังจากทำ

การวิเคราะห์เรียบร้อยแล้วจึงต้องมีการสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการยืนยันผลการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

ข. แหล่งข้อมูลและวิธีการหาข้อมูล

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาศัยข้อมูลจากหลาย ๆ แห่งประกอบกัน มีทั้งการค้นคว้าจากหนังสือ การติดต่อขอข้อมูลจากทางราชการ และการสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการค้าน้ำตาล แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้ ได้แก่

- (1) กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ เพื่อขอคัดลอกงบการเงิน
- (2) สำนักงานอ้อยและน้ำตาล กระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อค้นคว้าน้ำตาลที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้ำตาล
- (3) ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อสอบถามและขอระเบียบเกี่ยวกับการรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินจากธนาคารพาณิชย์
- (4) บริษัทค้าผลผลิตน้ำตาลไทย เพื่อสอบถามตามแบบสอบถาม และขอคำแนะนำในเรื่องที่เป็นปัญหาที่จะวิจัย
- (5) โรงงานน้ำตาลต่าง ๆ เพื่อสอบถามตามแบบสอบถาม
- (6) หนังสือต่าง ๆ จากกระทรวงอุตสาหกรรมและที่อื่น ๆ เพื่อศึกษาและค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้ำตาล

การสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิตน้ำตาลนั้น เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามขึ้นในเรื่องที่เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์งบการเงิน รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่น่าจะเกิดขึ้น เช่น เรื่องการจัดการเงินสด และสินค้าคงคลัง ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับลูกหนี้การค้านั้นไม่ได้สอบถาม เพราะแทบจะไม่มีการขายเชื่อเลย แบบสอบถามนี้เป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้วิจัยมีความรู้ทางการจัดการเงินทุนหมุนเวียนของผู้ผลิตน้ำตาลเพิ่มขึ้นเท่านั้น ไม่ได้นำมาวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์แต่อย่างใด

ค. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้อัตราส่วนเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์หลังจากนั้นจึงแปลความหมายของข้อมูล

ที่ได้จากการวิเคราะห์ และทำการสอบถามอีกครั้งเพื่อเปรียบเทียบกับที่วิเคราะห์ได้ แล้ว
จึงหาทางแก้ไขปัญหา และรวบรวมข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่จะให้ผลดีต่อทั้งโรงงานน้ำตาล
และเกษตรกรชาวไร่อ้อย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

- (1) เพื่อให้ผู้ที่ต้องการจะลงทุนในอุตสาหกรรมน้ำตาลได้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ
เกี่ยวกับผู้ผลิตน้ำตาล เป็นต้นว่าจะต้องใช้เงินทุนมากน้อยเพียงใด มีรายได้และรายจ่าย
อะไรบ้าง เป็นจำนวนเท่าใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร
- (2) เพื่อใช้เป็นแนวทางจัดสรรเงินจากสถาบันการเงิน โดยเฉพาะจากธนาคาร
พาณิชย์และธนาคารแห่งประเทศไทย ให้พอเหมาะกับความต้องการของอุตสาหกรรมน้ำตาล
ทั้งจำนวนเงินและระยะเวลาให้ถูกต้อง
- (3) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางการเงินของทั้งโรงงานน้ำตาล
และเกษตรกรชาวไร่อ้อย